

Medikuaren oinarrizko gaitasun profesionalak

The basic professional competencies of physicians

Maialen Berridi Agirre

Familia-medikua. Gipuzkoako Familia eta Komunitate Arretako Irakaskuntzako Unitate
Multiprofesionaleko teknikaria.

maialenkoro.berridiagirre@osakidetza.eus

Laburpena:

Medikuaren oinarrizko gaitasun profesionalak liburuak argia ikusi du. Gaixo baten aurrean jarriko den edozein osasun-profesionalentzat lagungarri suerta daitekeen tresna bat da, pertsona osotasunean artatzeko, berarekin komunikatzeko eta alor bioetikoak lantzeko eskuratu beharreko gaitasunak azaltzen dituen.

Liburua Osasungoa Euskalduntzeko Erakundeak (OEE) antolatzen duen Agote Sariaren bitartez eskainitako aukeraren ondorio izan da eta Udako Euskal Unibertsitatearen (UEU) laguntzari esker argitaratu da.

Hutsune bat betetzea bilatzen duen lana da, batetik, euskaraz idatzitako osasungintzako liburu akademiko gehiagoren beharra asetzea, eta, bestetik, mediku batek eskuratu beharreko oinarrizko gaitasun profesionalen inguruko beharrezko gogoeta egitea.

Bereziki, Medikuntza zein Erizaintzako graduoko ikasleei, graduondoko ikasleei eta tutoreei zuzendutako liburua bada ere, orokorrean profesional ororentzat erabilgarria izatea bilatzen du.

Izan ere, oso garrantzitsua da etorkizuneko medikuek jakitea gaixotasunaren atzean alderdi gehiago badirela, hau da, desberdintasun sozialak osasunarekin zerikusia duela eta ditugun baliabideak ez direla soilik preskribatzen diren medikamentuak, baizik eta testuingurua, familia, sare sanitarioa eta osasunerako prebentzio eta promozio politikak ere kontuan hartu behar direla. Gaixotasunaz gain, pertsona bera artatzeko gaitasuna eskuratzeko pausoak eskaintzen dira hiru kapitulutan banatuta: pazientearengan zentratutako metodo klinikoak, komunikazio klinikoak eta bioetika.

Gako-hitzak: gaitasun profesionala, kompetentzia, komunikazio klinikoak, humanismoa, bioetika, pazientearengan zentratutako metodo klinikoak.

Abstract:

*The book *The basic professional competencies of physicians* has been released. It is a tool that can be helpful for any health professional who will be placed in front of a patient. It explains the necessary skills and abilities to care for the person as a whole, to communicate with them and to work in the field of bioethics.*

Maialen Berridi Agirre

The book is the result of an opportunity offered by the Agoteprize organized by Osasungoa Euskalduntzeko Erakundea (OEE) and has been published with the support of the Udako Euskal Unibertsitatea (UEU).

It is a work that seeks to fill a void, to satisfy the need for more academic health books written in Basque, and to reflect on the basic professional competencies that a physician must acquire.

It is a book aimed at medical and nursing undergraduate and graduate students and tutors, although it seeks to be useful for all professionals.

In fact, it is very important for future doctors to know that there are more aspects behind the disease, namely that social inequality has to do with health, and that our resources are not only medicinal, but that also context, family, sanitary network, and health prevention and promotional policies count.

In addition to the disease, several steps are offered in the acquisition of competencies to care for the patient, divided into three chapters: patient-centered clinical method, clinical communication and bioethics.

Keywords: professional competence, competence, clinical communication, humanism, bioethics, patient-centered clinical method

Deskribapen orokorra:

Azken urteetan euskaraz eskainitako osasun-arloko irakaskuntzarako materiala ugaritzen ari bada ere, graduondoko egoiliarren irakaskuntzan eta osasun-langile orok jorratuko duen irakaskuntza jarraituan gaztelania da nagusi. Familia- eta komunitate-arretako erizain zein mediku egoiliarrekin lanean, oinarrizko konpetentziak lantzen dituen euskarazko materiala sortzearen beharra nabaria izan da. Lehenik eta behin, Medikuntzako graduoko zein graduondokoan, euskaraz idatzitako liburu akademiko gehiagoren eskaera etengabea delako. Bigarrenik, Medikuntzako graduoko ikasleei eta graduondoko Arabako, Bizkaiko, Gipuzkoako eta Nafarroako Irakaskuntzako Unitateetako egoiliarrei egindako galdetegien ondorioz jakin delako euren formakuntza euskaraz jasotzea eskatzen dutela. Azkenik, urteak direlako familia-mediku askok eta askok euren espezialitatearen inguruko euskarazko liburu bat eskatzen dutela.

Medikuaren oinarrizko gaitasun profesionalen inguruko gogoeta presente egon da azken hamarkadetan. Izan ere, etorkizuneko profesionala egungo erronkei aurre egiten eraginkorra izatea lortzeko, alor humanistikoa eta filosofikoa garatzea ezinbestekoa izango da. Oro har, sendagilearen prestakuntza gaixotasunean oinarritzen da, eta ez gaixoan, humanismoari lotutako gaiak osasun-profesionalaren berezko gaitasun edo trebeziaren araberakoa beharko lukeela pentsatzen delarik. Ideia hori aldatzea proposatzen da lan honetan.

Medikuntzaren praktika klinikoa dinamikoa da, aldaketa sozial, ekonomiko eta teknologikoen eraginpean aldatuz doana. Hori dela eta, XX. mendeko azken hamarkadetatik hona bizitzen ari garen medikuntzaren aro modernoak balioen, lehentasunen eta ikuspuntuen aldaketa eragin du. Aldaketa, neurri handi batean, biologia molekularrean eta iraultza digitalean ematen ari diren aurrerapausoek eragindakoa da. Hortaz, osasun-arloan garapen zientifiko-teknologikoari ematen zaion leku pribilegiatua nabarmentzen da. Ildo beretik, medikuntza edo osasungintza osotasunean gaixoarekin zuzenki lotutako lan-esparrua bada ere, hots, gizakiekin harreman zuzena duena, EHUKo Medikuntzako graduaren eskaintzen diren ikasgaien artean, urriak dira humanismoarekin lotutako gaiak. Esaterako, askotan esparru desberdinetan aipatu izan da mediku on bat izateko hoberena asko jakitea, eguneratua egotea eta punta-puntako berrikuntzetan jantzia egotea dela. Eta ikasleek zein profesionalek ez diote garrantzirik ematen

alor humanistikoa edo filosofikoa lantzeari. Horrek, ordea, medikua gaixoarengandik urruntzea eragiten du, gizatasuna galtzea, alegia.

Baina teknologiaren aurrerapenez gain, medikuntzaren azken urteetako benetako iraultza aldaketa kulturalak dakar. Gizarteak eta osasun-profesionalek ikusi dute humanismoan formatzeko beharra. Aldaketa kultural horrek osasun-sistema norbanakoan oinarritzera behartzen gaitu eta lan egiteko era aldatuko du. Gainera, uka ezin daitekeen errealitate bat azpimarratzen du: antzekoak diren gaixo asko daude, baina gaixo guztiak desberdinak dira. Hau da, norbanakoaren aldakortasuna onartzera garamatza. William Oslerrek zioen gisara, «aldakortasuna bizitzaren legea da, bi aurpegi berdin ez dauden moduan, ez daude bi gorputz berdin, ezta bi gizabanako berdin jokatuko dutenak gaixotasun gisa ezagutzen ditugun egoera ezohikoetan».

Galdera bat sortu zaigu, beraz, nolako medikuak nahi ditugu etorkizunean? Zeintzuk nahi ditugu izatea etorkizuneko osasun-langileen balioak, lehentasunak eta ezagutzak?

Galderari erantzuteko, azpimarratzekoa da 1999. urtean, *Annal of the New York of the Academy of Sciences* aldizkarian James O. Freedmanek esandakoa: «Medikuntzako eskolek sendatu eta zaintzeko artean hezi behar dituzte ikasleak. Baina sendatu eta zaintzeak, ezagutza zientifikoak eskuratzear gain, trebezia edo abilezia teknikoak, gizakien ulermen sakona, balioekin konprometitutako ideal batzuk eta giza eta gizarte-zientzien alderdi gizatiarra erakustea eskatzen du. Ez apaingarri gisa, curriculumaren atal onartu eta errespetatu gisa baizik». Hau da, profesioaren etengabeko garapenean eguneratuak mantentzeko gai diren medikuak nahi ditugu, baita zentzu kritiko egokiarekin gaur egun ematen den garapen zientifiko-teknologikoari eusteko eta kalitatezko arreta medikoa emateko gai izango diren medikuak ere. Medikuntzan jarduten dakiena, dagokion inguruan osasun-profesional ona izaten dakiena.

Honenbestez, graduondoko ikasleek ezaguerak, trebetasunak eta osasunaren arretaren teoria eta praktikako jarrerak barneratzeko modua emanez, arazoak ikusmolde globalizatzaile, humanizatu eta, hala behar denean, espezializatu batetik abordatzen diren eredu integratu batera bultzatu behar dira.

1. Gaitasun profesionala:

Gaitasun profesionala helburu bat lortzeko borondatez egindako ekintza-kate batek osatzen du. Nahi izanez gero, behin eta berriro errepikatu daitekeena. Hiru alor landu behar dira amaierako konpetentzia hori lortzeko: ezagutza, ikasleak ezagutzak eskuratu behar ditu; gaitasuna, ikasleak gai izan behar du trebakuntza batzuk garatzeko; eta balioak, ikasleak osasun-profesioaren balioak eskuratu behar ditu.

Hau da, konpetentzia ekintza konkretu batzuk aurrera eramateko gaitasuna da, zeinak ezagutza soilarekin ezingo lirartekeen egin. Ezagutza teoriko hutsa eskuratu beharrean, ezagutza horiek barneratzean datza. Ezagutzak ulertzea eta aplikatzeko gai izatea eskatzen du.

Hezkuntza, Zientzia eta Kulturarako Nazio Batuen Erakundeak (UNESCO) 1998an Goi-mailako Hezkuntzako Munduko Batzordearen bitartez argitaratutako *XXI. mendeko goi-mailako hezkuntzari buruzko mundu mailako adierazpena, ikuspena eta ekintza* txostenak heziketa lau ikasketatan banatzen du:

1. Ikasten ikasi: ikasleak arreta, oroimena eta arrazoibidea landu ditzan.
2. Egiten ikasi: jasotako ezagutza praktikara nola eramaten ikastea.
3. Elkarrekin bizitzen ikasi: interdependentzia era desberdinen bitartez.

Maialen Berridi Agirre

4. Izaten ikasi: pertsona beraren garapen osoa lortzeko, norbere ezaugarri etiko, intelektual eta afektiboak bultzatuz.

Mediku Hezkuntzarako Nazioarteko Erakundeak medikuntzako graduko irakaskuntzaren «oinarrizko baldintzak» definitu zituen: beren prestakuntza jaso zuten lekua edozein izanda ere, «funtsezko betekizun» horiek mediku-ezagutzak, trebetasun klinikoak eta lanbide-jarrerak osatzen dituzte, jokabidearen eta etikaren ezaugarriak landu beharko direlarik.

Graduondoko espezialitate desberdinen irakaskuntzako programetan egoiliar-aldian zehar eskuratu beharreko konpetentzien zerrenda amaigabeak deskribatzen dira. Konpetentziak eskuratzea progresiboki gauzatu beharreko zeregina da, osasun-formakuntza osoan zehar, baina ezinbestekoa izango da konpetentzia horiek ondo definituta egotea eta, horien guztien artean, edozein osasun-langilerentzat oinarritzkoak direnak zehaztea. Esaterako, Gurutzetako Ospitaleko Irakaskuntzako Batzordean 2008an gaitasun profesionalak era garaikide eta egoki batean definitu zituzten «mediku/profesional izan». XXI. mendeko medikuaren gaitasun profesionalen eremua honako 7 ataletan sailkatzen du. Atal bakoitzean eskuratu beharreko oinarritzko konpetentziak definitzen ditu.

1. Balio profesionalak, jokabideak, jarrera eta etika.
2. Gaitasun klinikoak (klinikan edota osasun-zaintzan aditua).
3. Medikuntzaren oinarri zientifikoak (ezagutza medikoak).
4. Komunikazioa.
5. Osasun publikoa, osasun-sistemak (osasunaren sustatzailea eta baliabideen kudeatzailea).
6. Informazioaren maneia.
7. Analisi kritikoa eta ikerketa.

2. Pazientearengan zentratutako metodo klinikoak

Atal honetan medikuaren eta gaixoaren arteko harremanaren inguruan hitz egingo dugu, baita osasun-profesionalek gizartea artatzeko ereduaren inguruan ere. Oro har, eguneroko praktikarako pazientearekin harreman egoki bat eraikitzeke gai izatea funtsezkoa da. Atal honen helburua, profesionalari gaixoa artatzeko tresna egoki bat eskaintzea da. Hau da, gure eguneroko beharrean barneratu daitekeen lan egiteko eskema bat eskaintzea. Eskema edo tresna horrek ahalik eta probetxuzkoena bihurtuko du gaixoarekin jorratuko dugun harremana.

Izan ere, gaixotasunaren benetako esanahia eta gaixoan duen inpaktua aztertzen dituen proposamena da, eta gaitzak familian edo lanean izan dezakeen eragina aintzat hartzen du.

Kapituluan zehar garatuko diren gaitasun profesionalak arreta osoa, erabatekoa eta jarraitua eskaintzeko baliabideak dira. Ezinbestekoak dira edozein medikuren prestakuntza osatzeko, edozein espezialitate aukeratuta ere. Gaitasun profesional horiek, honako ezaguera, trebetasun eta jarreretan oinarritzen dira: pazientearekiko harremana, abordatze biopsikosoziala, prebentzioa eta osasun-sustatzea, arreta integrala, familiaren arreta, zainketen jarraitutasuna, pazientearen ezaguera bere familia- eta komunitate-inguruan, ziurgabetasunaren lanketa, diziplinarteko talde-lana, etab.

Teknikak irakatsi behar dira eta ikasiak izan beharra dute. Miaketa fisikoaren teknikak irakasten diren zorrotasun berberaz irakatsi behar dira. Izan ere, esperientzia hutsak, kasu honetan, bide okerretik eraman gaitzake. Ez baita intuiziozko prozesu bat eta aurkezten den arazorako eta pazientearen ezaugarrietarako ekintza-plan bat erabaki behar da. Gainera,

adostutako ekintza-planarekiko atxikimendu egokia lortu. Horretarako, ziurgabetasunaren maneia beharrezko tresnatzat ulertu behar da, generoaren eraikuntza soziala eta horrek duen eragina aztertu behar da, ikuspuntu psikosoziala barneratu behar da gaixotasuna eta gaixoa ulertzeko, eta ondoeza aztertu behar da. Pazienteari duen arazoarekiko plan terapeutiko egokia proposatu behar zaio eta tratamenduarekiko atxikidura egokia bermatzeko faktoreak ezagutu behar dira.

3. Komunikazio kliniko:

Osasun-profesionalaren eta pazientearen arteko elkarrizketa kliniko eraginkorra, bien arteko harremana eraikiko duen ezaugarri garrantzitsua da. Ez hori bakarrik, praktika klinikoaren tresna erabiliena eta garrantzitsuenetakoa kontsideratzen da. Formakuntzako ildoan izan duen presentzia, ordea, oso eskasa izan da. Esaterako, medikuaren oinarritzko osasun-gaitasunen artean ez zegoen komunikazio klinikoa. Izan ere, medikuaren beraren berezko trebetasun gisa kontsideratua zen, norberaren izaeraren menpe zegoena eta ezin irakats zitekeena.

Azken hamarkadetan, aldiz, argi geratu da komunikazio klinikorako trebakuntza ikas eta irakats daitekeela. Nazioarte mailako kreditazio-erakundeek, Estatu Batuetakoek besteak beste, eta irakaskuntza medikoaren curriculum lantzen duten taldeek egindako lanari esker, komunikazio klinikoa eduki garrantzitsua eta oinarritzko konpetentzia dela onartu da. Eskura dauden irakasteko materialak urriak izanik, atal honek, graduko zein graduondoko esparruetan oinarritzko ezagutzak zabaltzea du helburu.

Landuko diren gaitasun profesionalak:

- Gaixoarekin eta inguruarekin egoki konektatzeko gaitasuna.
- Informazioa eskuratzeko komunikazioa erraztea. Informazio eraginkorra lortzeko gaitasuna.
- Gaixotasunaren historia eta jatorria deskribatzeko gaitasuna.
- Alderdi biologikoak, psikologikoak eta sozialak miatzeko gaitasuna.
- Gaixoak eta familiak gaixotasunaren prozesua, proba osagarriak, planeatutako ekintza terapeutikoak eta pronostikoa, zein hitz egindako guztia ulertzen dutela bermatzeko gaitasuna.
- Proposamenak adosteko gaitasuna.
- Pazientearen ondorez fisikoa eta psikologikoa arintzeko gaitasuna.

4. Bioetika

Bioetika medikoak, medikuntzan eta osasun-zientzietan sortutako arazo etikoei aurre egiteko, analisi-metodologia eta -prozedura bultzatzea du xede. Gainera, pertsona eta osasun-langileen harremanean jarduten duten ezaugarri moralei ikuspuntu filosofikoa ematen die. Etika Asistentziala osasun-arloan kokatzen den bioetikaren zati edo atal bat da, profesionalen eta erabiltzaileen artean sortzen diren gatazka eta arazoen aurrean gogoeta egin eta erantzun morala emateko balio du.

Historian zehar pertsonaren eta osasun-langile harremanaren oinarria ezagutza zientifikoteknologikoaren hobekuntza izan da, baina azken hamarkadetan bioetikak izan duen bilakaera eta irabazi duen garrantzia ikusita, harremanaren oinarri izan beharko lukeela ondorioztatute aditu askok. Era berean, Tauber-ek baieztatzen du medikuntza funtsean etika dela. Haren iritziz, bioetika ez litzateke gaitasun profesional edo ikasgai batera murriztu beharko, ekintza medikoaren izate bera baita, eta medikuntzaren helburuak etikaren arabera defini beharko lirateke.

Maialen Berridi Agirre

Azken hamarkadetan, bioetika osasun-langileek eskuratu beharreko oinarrizko eta ezinbesteko gaitasun profesionala dela onartu da. Izan ere, mediku gisa lan egiteko bi oinarrizko kompetentzia eskuratzea ezinbestekoa da: gogoeta kritikoa egiteko gaitasuna eta eguneroko praktikan iparrorratz izango diren balio etikoak eskuratzea. Horrela, kalitate goreneko arreta eskaintzea lortuko da.

Bioetikari lotutako gaitasun profesionalak eskuratzearen helburuak eguneroko egitekoan deliberazio etikoa integratzea eta ohiko praktika printzipio etikoek eta zuhurtziak gidatzea dira. Oro har, espezialitate guztietako egoiliarrek honako ikasketa egin behar dela baieztatu da: norbere balioak, sinesmenak, ahuleziak eta sendotasunak ezagutzen ikasi, gaixoarekiko komunikazioan eraikitzen diren jarreraren inguruko gogoeta eraikitzailea egiteko helburuarekin. Baita ere, pazientearekiko harremanaren alderdi etikoak baloratzen ikastea: errespetua, intimitatea, konfidentziasuna, autonomia, baimen informatua. Azkenik, praktika profesionalarekin lotutako alderdi etikoak baloratzen ere ikasi beharko da: defendatu eta errespetatu beharreko balioak, dilemak, preskripzioaren etika, baliabideen banaketarena, etab. Halaber, garrantzitsua da ikerkuntzarekiko, botika-industriarekiko edo bestelako osasun-profesionalekiko harremanen alderdi etikoak ere zaintzea.

Honenbestez, jakin badakigu, bioetikaren arloan hezteak eta ikasteak edozein osasun-langilerentzat oinarrizkoa beharko lukeela. Praktikan, ordea, arazo etikoak aztertu eta aurre egiteko garaian gabeziak nabaritu ohi dira. Lan gehiago egin beharra dago.

5. Informazio osagarria

Argitaratzailea: UEU

ISBN: 978-84-8438-798-5

Argitalpen-urtea: 2021

Orrialdeak: 170

